

Två skidhjäلتinnor, funkis och cityplanering

– om nya pressklipp i Faktarummet

Britta Peterson

Faktarummet, som för några år sedan fick rollen som stadsmuseets nya forskarsal, har blivit den naturliga platsen för den som vill lära mer om Stockholms historia och utveckling. Här finns kartor, litteratur, inventeringar, mikrofilmade bilder, ritningar, skrivelser med mera.

Museet har alltsedan de första verksamhetsåren i början av 1930-talet samlat tidningsartiklar med stockholmsinnehåll. Genom inköp, gåvor och egen klippverksamhet har samlingen utökats och upp-tar idag nära 15 hyllmeter i arkivet. Här hittar vi nu artiklar ur Stockholms dagspress, landsortstidningar, veckomagasin, församlingsblad och fackpress. Tidsmässigt omfattar de mer än ett och ett kvarts sekel. Museets dagliga klipp ur Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet har klar stockholmsanknytning och rör i första hand bebyggelse och kulturhistoria.

Nära hälften av museets pressklipp kan idag sökas med hjälp av en geografisk beteckning och läsas på mikrofilm i Faktarummet. En nästan lika stor mängd tidningsartiklar har dock klassificerats efter sitt ämnesinnehåll. De senare klippen kommer snart att bli ett tillskott till det mikrofilmade materialet i Faktarummet.

Registret till de ämnesordnade artiklarna upp-tar idag nära 80 huvudrubriker med flera under-rubriker. Med ytterligare hjälp av datorn kan vi genom en mängd sökord hitta "alla" klipp vi önskar rörande ett visst ämne. Förteckningen ger en för-

smak av artiklarna, som berättar om huvudsta-dens fysiska miljö och infrastruktur, dess offentli-ga åtaganden, det dagliga stadslivet och – inte minst – stockholmaren själv från vaggan till gra-ven. Vi kan fördjupa oss i ämnen som Arkeologi, Barn och ungdom, Brandväsen, Byggnader, Ener-giförsörjning, Gatumiljöer, Kommunikationer, Kristid, Offentliga evenemang, Social verksamhet, Stadens styre, Yrken och Årstider.

De ämnesordnade pressklippens bjuder oss på en fascinerande färd i huvudstaden. Följande exem-pel ur den digra samlingen ger oss en glimt av det starkt växlande innehållet.

Sport

1992 har varit olympiskt sportår. Att Sverige för-gäves tävlat om värdskapet för vinterspelen är bekant. Mindre kända är dock de slags vinterolymp-iader – kallade de Nordiska spelen – som hölls i Stockholm mellan 1901 och 1926; den första offi-ciella vinterolympiaden ägde rum i Chamonix 1924.

Vid de Nordiska spelen tävlade man i speciell vinteridrott och hade tävlingar till häst, militär fälttävlan och fältskjutning. Idun rapporterade från de första spelen i mars 1901 om "Två skidhjä-ltinnor vid de Nordiska spelen". I artikeln berättas om Mattis Hahr och Anna Ouchterlony som käckt deltagit i skidloppning efter häst på Lindarängen.

*Skidtolkning efter häst vid de Nordiska spelen 1909.
Foto A Blomberg. SSM.*

De båda "amazonerna", vilka tidigare väckt uppmärksamhet genom skidfärder efter häst eller ren på Skansen, var de enda kvinnor som fick motta pris ur kronprinsens hand under avslutningsbanketten.

Anna Ouchterlony hade examen från Gymnastiska Centralinstitutet och var vid denna tid lärarinna vid Stockholms nya samskola samt sjukgymnast. Mattis Hahr studerade vid Högre konstindustriella skolan i Västerås och var varmt intresserad av härdande sport.

Om de båda damerna rönte framgångar även vid de kommande Nordiska spelen förtäljer tyvärr icke våra pressklipp samlade under rubriken Sport.

Utställningar

Stockholmskännaren Gustaf Näsström skänkte i början av 1960-talet tidningsklipp till stadsmuseet. Bland dessa finns ett femtontal artiklar rörande Stockholmsutställningen 1930.

Det var på initiativ av Svenska slöjdföreningen,

där konsthistorikern Gregor Paulsson var direktör, som man beslöt att arrangera en allmän svensk utställning av konstindustri på Djurgårdsbrunnsvikens norra strand sommaren 1930. Utställningens mål var att göra konstindustrin tillgänglig för alla och i sin yttre form uttrycka funktionalismen. Till chefsarkitekt utsågs Erik Gunnar Asplund.

Stockholmsutställningen, som av samtiden kallades funkis, väckte starka känslor långt innan den öppnades. Möbelarkitekten Carl Malmsten gick först till storms mot den med en artikel i Dagens Nyheter i augusti 1929. Hans avståndstagande väckte uppseende men fick också starkt stöd inom de estetiskt sakkunniga kretsarna. Det var

*Stockholms-
utställningen 1930.
SSM.*

dock inte själva stilriktningen funktionalism man kritiserade utan att programmet agiterade diktoriskt för just denna stilart.

Författarinnan Elin Wägner gick strax in i debatten. Hon jämförde med tidigare utställningar i Sverige när hon skrev: "Moder Svea är icke denna gång klädd i nationaldräkt för att visa sin svenskhet, hon är klädd i overall, fullt upptagen med att sköta sitt hus... Denna utställning... är icke för de övre hundratusen bara. Den är för de 5 miljonerna och för de 900 tusen också."

Om utställningens popularitet vittnar antalet besökare. I slutet av säsongen hade redan över tre miljoner noterats.

Stadsplanering

Artiklarna rörande Stadsplanering är till antalet betydande och visar också tidsmässigt en stor bredd. Flera klipp från seklets början redovisar fantastiska förslag på pompösa officiella byggnader. Om planerna förverkligats kunde vi idag exempelvis haft kanslihus i Kungsträdgården eller rådhus vid nuvarande Slussplan!

En diger samling klipp från det tidiga 1960-talet handlar om den planerade nydaningen av Nedre Norrmalm. Vad planen skulle innebära för huvudstaden uttryckte Dagens Nyheter i maj 1962: "Det blir inte många av de nuvarande byggnaderna kvar

mellan Sergels torg, Stureplan och Östermalms-torg, om den nya cityplanen klubbas av stadsfullmäktige. Men då får man inte glömma att planens förverkligande tar minst tjugo år, om inte längre. Man river inte allt på en gång. Och de nya husen blir betydligt vackrare än de gamla.”

Cityplanen antogs i november 1963. Till attack mot planen hade dock dessförinnan 29 betydelsefulla kulturpersonligheter gått i en inlaga till stadsfullmäktige i december 1962. I denna framhölls vikten av att bevara stadsbilden och man förklarade att ”En sluten stadsmiljö med äldre byggnader omväxlande med nya har ett betydande värde för nuvarande och kommande generationer och måste anses utgöra en välgörande kontrast till förorternas fria gestaltning.”

I Faktarummet kan vi idag se resultatet av den klubbade planen genom stadsmuseets dokumentation av de över 300 dödsdömda husen.

En länk i kedjan

Stadsmuseets pressklipp berättar på många sätt om Stockholm och dess invånare. Här finner vi artiklar om stockholmsgatornas döds- och olycksfalllista för hösten 1909 liksom om förespråkarna för Alternativ jul, reportage om nattklubbsrazzior i början av 1930-talet eller berättelsen i Söndagsnissens julnummer 1899 om hur Stockholm genom naturkatastrofer förvandlades till ett Nordens Venedig illustrerad med fotomontage av gondoler på stadens kanaler!

Stockholmianaklippen följer ibland artiklar med ett helt annat innehåll. På baksidan av en artikel om Gösta Ekmans begravning i januari 1938 finns ett kort men gripande reportage från Stockholms central. Reportern har här intervjuat den sovjetiske ministern i Oslo, som under hot kallats hem till Stalindiktaturen med en förmodad avrättning i sikte.

Faktarummets läge intill de allmänna utställningarna bidrar till att också den ovane besökaren lätt hittar in. För både den oerfarne och mer vane forskaren erbjuder pressklippen ett fascinerande studium. De bildar en länk i den kedja av kunskapsstoff som besökaren i Faktarummet kan ta del av.

Regeringsgatan 28 inför rivning. Foto Göran Fredriksson 1969. SSM.

